Kartläggning av täkter med Backsvale-kolonier i Stockholms Län 2018.

Bengt Legnell

Tio täkter med Backsvale-kolonier registrerades i Stockholms Län 2018. Det fanns nio täkter 2017. Anledningen till tillväxten är att tre nya kolonier upptäktes under sommaren, samtidigt som två kolonier försvann sedan föregående år.

Innehållsförteckning

Bakgrund.....sid. 1
Metodik.....sid. 1
Resultat av inventeringen 2018 .....sid. 1-7
Analys och kommentarer till årets inventering.....sid. 7-11
Sammanfattning av kartläggningen i Stockholms Län 2016-18.....sid. 11-12
Referenser.....sid. 13
Bilaga 1, ”information om upplagda högar som Backsvalorna kan kolonisera”

Bakgrund
I Stockholms Län häckar Backsvalan uteslutande i sandtäkter, oftast med aktiv, kommersiell brytning av sand, grus och sten. Endast undantagsvis i nedlagda sandtag.

En drastisk förändring av täkt-verksamheten har skett de senaste 10-15 åren. Många sandtag har tvingats upphöra med sin verksamhet och återställt täkterna – släntat ut branterna, lagt på ett jordlager och planterat tall.
I de fall där man fått tillstånd att fortsätta, förändrades täkt-verksamhet ofta från att bryta naturlig sand ur åsen till att hantera sprängsten, som sedan mals till önskad sand-kvalitet.

Denna text försöker kartlägga hur en sådan snabb förändring av täkt-verksamheten påverkat populationerna av Backsvalor i länet.

Metodik
Kartläggningen startade 2016. En sökning rörande Backsvale-häckningar rapporterade till Artportalens databas åren 2000-2016 gjordes för Stockholms län.

Med utgångspunkt från denna sökning påbörjades sedan under sommaren 2016 fältbesök till samtliga 14 lokaler/täkter, där det rapporterats häckande Backsvalor 2014 och framåt.
I 10 av dessa täkter konstaterades kolonier med Backsvalor 2016.
Dessa täkter följdes sedan upp 2017-18.

Dessutom spårades 2016-18 ytterligare 4 täkter med häckande Backsvalor upp genom att söka i täkter där Backsvalor rapporterats före 2014 – kolonierna upptäcktes bl.a. genom att besöka täkter i vars närhet grupper av Backsvalor setts födosökande under häcktid.

Årligen gjordes sedan 1-5 fältbesök till dessa täkter. Det första i slutet av maj/början av juni och det sista normalt i början/slutet av juli.
Under besöken räknades antal kolonier och bohål i varje täkt. En bedömning om bohålen var nygrävda eller gamla gjordes. Kvalitet av sand där kolonin var belägen samt en allmän bedömning av storlek på kolonin registrerades.

Det bör poängteras att detta projekt har som huvudsyfte att kartlägga antalet lokaler med Backsvale-kolonier. Att bedömma storleken på dessa kolonier har endast gjorts i generella drag, eftersom brukliga metoder att bedöma populationerna i täkterna ansågs alltför osäker eller tidskrävande.
En generell uppskattning av storlek på kolonierna i täkterna har emellertid gjorts, baserad på antal bohål som verkade aktiva, antal svalor sedda runt kolonin samt antal bobesök under vistelsen som normalt varade ca. en timme/täkt. Med hjälp av denna bedömning delades kolonierna i täkterna upp i 3 kategorier; liten = upp till 20 par, mellanstor = 20-50 par, samt stor = över 50 par.

En annan aspekt av detta projekt har varit att starta en dialog med platschefer för täkter där Backsvale-kolonier påträffas, bl.a för att säkerställa att lämpliga häckbranter finns tillgängliga.
Kontakt har även tagits med lokala fågel- och naturskyddsföreningar. Information om kart-läggningen har spridits till berörda myndigheter. Radio-intervjuer gjorts samt ett antal artiklar i tidskrifter har författats.

Resultat av inventeringen 2018
Tio täkter med Backsvale-kolonier registrerades under årets inventering. Tre nya täkter med Backsvalor upptäcktes. Kolonierna i två täkter dog ut sedan 2017.
Populations-storlekarna i täkterna verkar jämförbara med föregående år.
Man kan således förmoda att antalet häckande Backsvalor i länet är jämförbar med 2017.

Täkter med Backsvale-kolonier i Stockholms län 2018

1. Järna Grus. Nykvarn Kommun (även kallad Hummelhaga & Bommersvik i Artportalen.)
Artportalen har denna lokal registrerad i både Södertälje och Nykvarn kommuner.
Täktoperatör: Skanska.
Platschef: Bengt Axelsson (även platschef på Korsbacka – Enköping)
Besök: 4/6
Antal: Bohål 90 (80+10). Ca. 50 svalor i luften. Ca. 20 – 40 häckningar.
Koordinater: 59.124378, 17.475861
Kommentarer: Häckväggen 2017 i det nord-ostliga hörnet av täkten blev delvis bortgrävd i våras, 10 hål kvar - Ny koloni 100 meter norr om denna, 80 nygrävda hål.
- Sökning på Artportalen visar att Backsvalor häckat i täkten årligen åtminstone sedan 2002.
- Storleken på kolonin verkar att ha legat mellan 10 – 40 par under 2002 - 2018.
- Jag har besökt täkten sedan 2016. Nya häckväggar på olika platser i täkten årligen.
2018: 10 – 20 par. 30 hål. 20 nygrävda i upplagd sand vid täktkanten - 59.124378, 17.475861
2017: 30 – 40 par. 70 nygrävda hål i upplagd sand vid täktkanten - 59.123795, 17.476519
2016: 30 - 40 par. 80 Bohål. Många från föregående år i hög med 0-4mm stenmjöl.
59.121672, 17.468580.

2. Jehander´s Underås. Södertälje kommun Enhörna.
Täktoperatör: Jehander´s
Platschef: Patrik Lindroth. Arbetsledare; Göran Larsson.
Besök: 25/5, 18/7
Antal: Bohål 153. Ca. 60-70 svalor i luften.
Koordinater: 59.249815, 17.543087
Kommentarer: Svalorna verkar nu ha flyttat tillbaka till väggen av upplagd sand bakom schakt-transportören vid den västra kanten av täktgropen, där de funnits åtminstone sedan jag först besökte täkten 2016. Full aktivitet 18/7.
Sökning på Artportalen visar att Backsvalor häckat här åtminstone 2002 – 2005 med 20 – 30 par. Det finns ingen rapportering fram till 2015 då 30 par observerades. Egen inventering från 2016.
2018: Ca. 75 par. 153 delvis nygrävda hål i upplagd sand vid täktkant.
59.249815, 17.543087
2017: 2 kolonier i täkten.
a/ 10 – 20 par. 50 delvis nygrävda hål i upplagd sand vid täktkant.
59.250291, 17.543330
b/ 50 – 70 par 170 nygrävda bohål i naturlig täktkant. 59.260726, 17.538621
2016: 2 kolonier i täkten. Har tyvärr förlorat anteckningar.
Totalt 40 – 60 par och 150 Bohål.

3. Jehander´s Rikssten. Botkyrka kommun (även kallad Pålamalm & 1012E i Artportalen.)
Täktoperatör: Jehander´s
Platschef: Anton Aliva
Besök: 25/5, 18/7
Antal: Bohål; 95. Mycket aktivitet med 50 – 70 svalor i luften. Ca. 40-50 par.
Koordinater: 59.152483, 17.923427
Kommentarer: Samma häckvägg som förra året men kolonin är nu ungefär dubbelt så stor.
- Sökning på Artportalen verkar problematisk. Tillträde till täkten är mycket begränsad, vilket gör att rapportering från täkten blir sporadisk. Kolonier noterade 2001, 2003, 2007, 2009 samt 2013 med ca. 10 – 50 par. Egen inventering från 2016.
2018: 40 – 50 par. 95 delvis nygrävda hål i hög med 0-4mm stenmjöl.
2017: 10 - 20 par. 46 bohål i samma hög som 2018.
2016: 40 – 60 par. 100 bohål i samma hög som 2017 & 2018.

4. Hanvedsmossen. Huddinge kommun (ligger på gränsen till 3 kommuner)
Jag har endast uppgifter från Artportalen och tel.samtal med Hans Norelius som upptäckta kolonin. 31 bohål och 15 fåglar i luften. Kolonin ligger förmodligen i Hummeltorps Torvindustri´s del av industriområdet.
Täktoperatör: Hummeltorps Täktindustri
Besök: 6/8
Antal: Bohål; 67. Ca. 25 svalor i luften.
Koordinater: 59.1206878, 17.9183626

5. Södertörns Ryttarcenter. Nynäshamns kommun
Täktoperatör: Södertörns Ryttarcenter
Ägare: Rene Flück.
Besök: 5/6
Antal: 2 kolonier; Bohål; 62 + 51. Ca. 30-40 + 30 – 40 par.
Koordinater: Koloni 1: 59.089364, 17.782685 (bakom stora stallet i skogskant.)
Koloni 2: 59.088348, 17.783678 (första högen i täkten framför stallen)
Kommentarer: Denna täkt etablerades 2014. Detta var ungefär samtidigt som de sista 3-4 täkterna med Backsvale-kolonier i Sorunda och Tumba/Tullinge lade ner verksamheten och återställdes. Möjligen flyttade då delar av dessa populationer in i denna täkt.
Ägaren planerar att bygga ett nytt ryttar-stadion där täkten nu ligger. När detta projekt är färdigställt om 3-4 år, kommer schakt-verksamheten att läggas ner.
Detta är den sista kolonin i denna del av Stockholms län.
När arbetet avslutas och lämpliga häckväggar inte längre skapas av täktverksamheten finns inte längre alternativa täkter i närheten dit denna population skulle kunna flytta.
Framtidsutsikterna för denna stora Backsvale-population är därför osäker.
2018: 113 Bohål, ca. 60 – 80 par.
2017: 150 Bohål. Ca. 60-80 par (första häck-försök grävdes bort mitt under häckning!).
2016: 100 Bohål. Ca. 30 – 50 par.

6. Löten – Munsö. Ekerö kommun
Täktoperatör: Jehander´s
Driftledare: Olle Groth.
Besök: 20/5, 25/5, 5/6, 5/7, 16/7, 22/7
Antal: 4 kolonier, totalt 505 bohål.
Grönvik: (mellersta delen) Bohål: 155 i 0-4mm stenmjöl.
Malmtorp 1: Bohål: 120 i upplagd täktkant, fjolårs-etablering, delvis raserad.
Malmtorp 2: ca. 100 meter syd om Malmtorp 1 Bohål: 80. Nygrävd i upplagd hög.
Malmtorp 3: 59.088348, 17.783678 (södra delen) Bohål: 150 i naturlig täktkant. Denna etablering har funnits här sedan 2015.
Koordinater:
Grönvik: 59.418716, 17.585360
Malmtorp 1: 59.089364, 17.782685
Malmtorp 3: 59.088348, 17.783678
Kommentarer: Ingen koloni i norra delen i år. Här förbereds att ta emot sprängsten från ”Förbifart Stockholm”.
2018: 505 Bohål. 250 par.
2017: ca. 410 Bohål (ca. 100 raserade i regn, norra delen. 90 nya grävdes i Malmvik 1) 200 par
2016: 440 Bohål. 200 par.
Häckning vid Löten först rapporterad till Artportalen 2003.
Löten har förmodligen den största populationen av Backsvalor i mellersta Sverige.

Att årligen gräva till en brant för att ge Backsvalorna en lämplig häckkant – några skopor i underkanten av branten med hjul-lastaren för att åstakomma ett kontrollerat ras – har Olle Groth på Jehanders Löten gjort under flera år. Kanske detta är en av anledningarna till att Löten förmodligen har den största populationen av häckande Backsvalor i mellersta Sverige.

7. Eke Grus, Sigtuna Kommun.
Täktoperatör: Eke Grus och Asfalt.
Ägare: Tommy & Sofia Ek-Karlsson.
Besök: 4/6
Antal: 60 Bohål, 20-40 par.
Koordinater: 59.700996, 17.966960
Kommentarer: Svalorna häckade i samma hög som förra året. 0-1mm stenmjöl upplagd mot täkt-kant. Detta trots att ägaren grävt till en kant åt svalorna i naturlig täkt-kant ca. 100 meter bort. Man har här haft en historik av att försöka ta hand om sval-kolonin.
Enligt ägaren har Backsvalan en lång historia i täkten. De fanns här redan på hans fars tid innan Tommy tog över. Kolonin rapporterades dock inte till Artportalen förrän 2014, då som ”sandtag V. Ösby”. Sedan dröjde det fram till 2016, då den rapporterades igen. Möjligen berodde detta på att kolonin fram till detta år häckade djupt in i täkten, men flyttade 2016 nära entrén.
Tyvärr kör man motorcross här under helger – rakt igenom kolonin - när täken inte har personal. Har föreslagit att man lägger en stenrad på stigen vid sidan av kolonin för att förhindra motorcykel-trafik.

8. Svevia Arlanda Asfalt. Sigtuna Kommun.
Täktoperatör: Svevia.
Platschef: Linus Isaksson.
Besök: 4/6
Antal: 60 Bohål. Ca. 40-45 par.
Koordinater: 59.664310, 17.951789

Kommentarer. Det rapporterades Backsvale-kolonier invid Arlanda Flygfält 2003-2005 och 2007. Tyvärr finns inga precisa uppgifter om var. Det finns ett antal grusupplag och asfaltsverk i närheten.
Sedan dess har grupper på upp till 30 Backsvalor rapporterats under häckningstid nästan årligen vid Ströms Mad/Fysingen. Efter en del detektiv-arbete fann jag 2 kolonier i täkter invid östra och västra sidan av stora landningsbanan.
Enligt platschefen hade en mindre grupp svalor evt etablerat sig i en hög med 0-4mm stenmjöl 2017. Denna koloni, i samma hög, växte sedan 2018.
Platscefen verkade genuint glad åt upptäkten, men behöver förmodligen påminnas om att gräva till lämplig brant 2019. Högen de häckar i detta år ska grävas bort efter häckning och det finns få lämpliga högar åt svalorna i bergtäkten/asfaltanläggningen.

Det blir allt vanligare att sandtagen nått gränserna för hur långt i åsen de har tillstånd att bryta natursand. Man övergår då till att "gå på djupet" i täkten och spränga berg som sedan mals till önskad sand-kvalitet – stenmjöl. Därigenom tvingas svalorna att flytta från de naturliga täkt-kanterna till upplagda högar med stenmjöl. Dessa högar är ibland inte lika stabila och kan rasa. Dessutom kan man nog tänka sig att det ibland inträffar en viss "intressekonflikt" om vem som egentligen rår över dessa högar – täktoperatören eller svalorna! Här en koloni grävd i grovt stenmjöl. Ras har här inträffat och rester av några av bokammarna syns på fotot.

9. NCC Rosersberg/Arlanda. Sigtuna Kommun.

Täktoperatör: NCC/Ballast
Platschef: Robert Tingström.
Besök: 4/6
Antal: 14 Bohål. 10-14 par.
Koordinater: 59.635977, 17.968968
Kommentarer: Se kommentarer från Svevia/Arlanda. Kolonin i denna berg-täkt ligger öster om landningsbanan.
Platschefen blev mycket glatt förvånad och överraskad när vi upptäckte den lilla – men mycket aktiva – kolonin i ett avlägset hörn av täkten, som får få besök av personal.

Kolonin var grävd i en upplagd hög med sand/jord vilken man planerar att använda vid kommande produktion av odlings-jord. Platschefen lovade dock att gräva till en lämplig brant i en intill liggande hög som inte kommer att användas innan man eventuellt gräver bort ”häck-högen” om 1-2 år.

(Jag besökte ytterligare några täkter/sandupplag i området runt Arlanda/Fysingen utan resultat.)

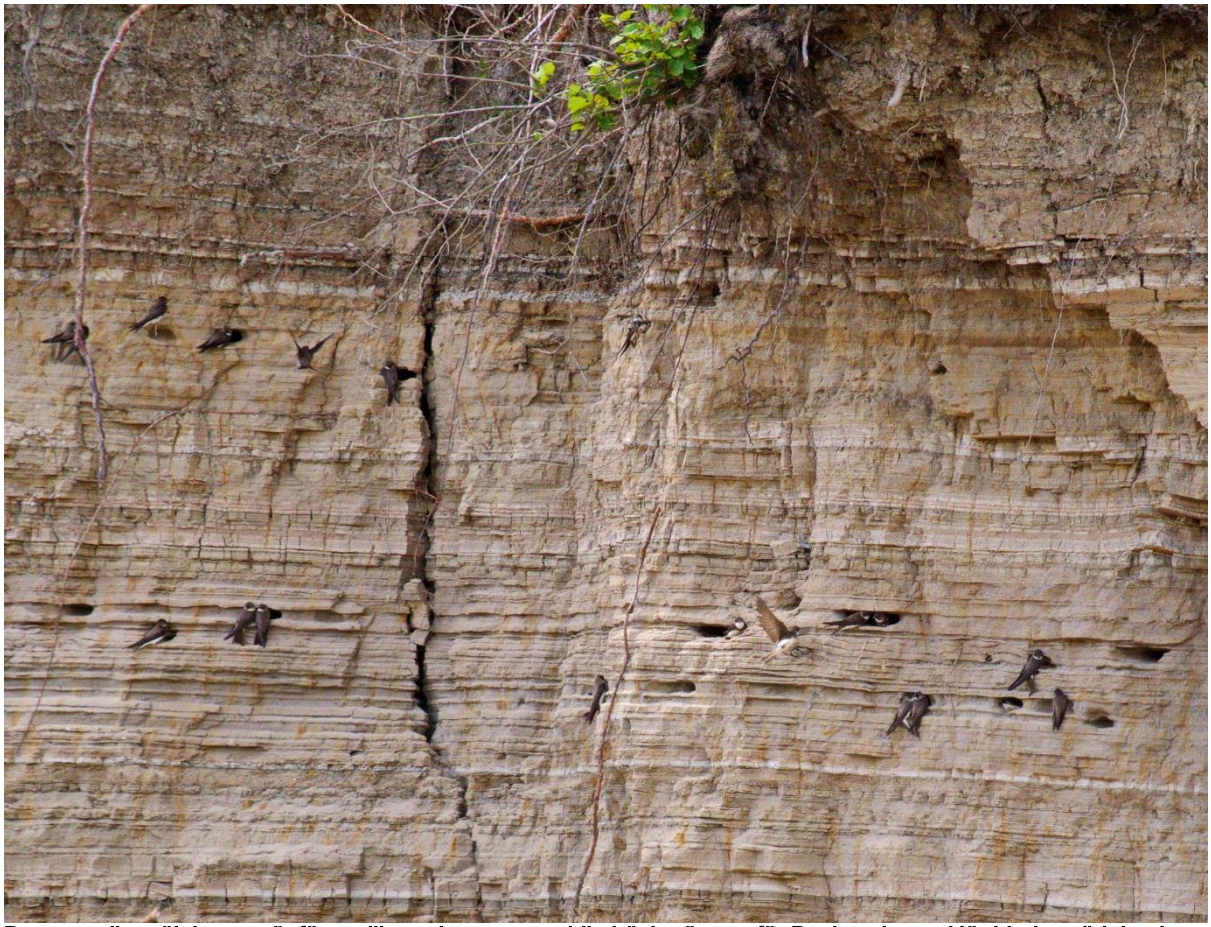

Den naturliga täktkanten är förmodligen den mest stabila häck-väggen för Backsvalorna. Här binder träd, buskar och jord samman ett stabilt ”tak” för kolonin. Tyvärr blir dessa kanter allt mer sällsynta i täkterna. När man slutat bryta sand ur åsen tvingas man ofta att slänta ut kanten – av säkerhetsskäl kan man förmoda – Här en naturlig täkt kant vid Löten, Munsö.

10 a. Ledinge-1. Norrtälje Kommun.
Täktoperatör: Jehander´s
Platschef: Christoffer Lovén.
Arbetsledare. Jan Ivarsson.
Besök: 23/5, 17/7
Antal: 4 kolonier. Totalt 182 bohål. Ca. 90 par.
Koordinater: Koloni 1: 59.690046, 18.475940
Koloni 2-4: 59.672127, 18.467250 - inom en sträcka av ca. 500 meter.
Kommentarer: 2016-17, de år jag tidigare kartlagt denna täkt fanns inga kolonier i Jehanders del av den ca. 2 km långa gropen. 2 kolonier fanns då i ”grannens” – DKLBC´s del.
I år fann vi 4 kolonier i sandhögar av olika kornstorlek.Samtliga är således nygrävda för året.
Koloni 1: 53 Bohål. 20-30 par. Denna koloni ligger vid kanten av nord-östra delen. Ost om väg 291.

Koloni 2: 23 Bohål. 10-20 par. Denna koloni ligger i mellersta delen väst om väg 291.
Koloni 3-4: 42 Bohål. 20-30 par. Dessa kolonier, den ena i grövre, den andra i finsand, ligger 4-500 meter söder om koloni 2, väst om väg 291.
Arbetsledaren hade gjort en hel del förberedelser och grävt till ett antal branter åt svalorna i våras och verkade genuint intresserad av projektet.
Denna täkt ingår i MOF`s projekt i 5 sandtag i samarbete med Jehander´s och Birdlife.
I statistiken räknar jag Ledinge-1 och Ledinge-2 som samma täkt. Jehander´s arbetar i norra och syd-västra delen, DKLBC arbetar i den mellersta och syd-östra delen, öster om väg 291.

10b. Ledinge-2. Norrtälje Kommun.
Täktoperatör: DKLBC
Platschef: Christian Östman
Besök: 23/5, 17/7
Antal: 135 bohål. Ca. 65-70 par.
Koordinater: 59.670821, 18.472005
Kommentarer: Se ovan. 2016-17 fanns här 2 kolonier. Dels en stor koloni i den höga kanten i den södra delen av täkten, dels en mindre vid den nord-östra kanten, inte långt från Jehander´s del. Denna mindre koloni var i år borta (förmodligen flyttat till årets närliggande koloni hos Jehander´s – koloni 1).
Den stora branten i den södra delen blev 2017 delvis bortgrävd – endast 70 bohål kvar. Man planerar att spränga berg i närheten.
Under åren 2000 – 2013 verkar det ha funnits upp till 10 täkter med Backsvale-kolonier i trakterna runt Rimbo – Norrtälje.Nu finns endast Ledinge kvar.

I Artportalen rapporterades Ledinge första gången 2002 och det verkar att ha funnits mellan 50 – 150 par årligen i täkten sedan dess. Min egen kartläggning gav följande resultat, båda täkterna sammanräknade.
2016: 220 bohål, 80 – 150 par. 2 kolonier.
2017: 70 bohål, 30-40 par. 2 kolonier (stora branten delvis bortgrävd).
2018: 311 bohål, 100-150 par.

Analys och kommentarer till inventeringen

Av de tio täkterna som årets inventering redovisar var 3 nya för 2018. Tidigare fanns kolonier i dessa 3 områden.
Den enda säkra nyetableringen av Backsvale-kolonier i länet är Södertörns Ryttarcenter som startade sin verksamhet 2014.Detta fick till följd att en större koloni flyttade in – först rapporterad 2016. (se Södertörns Ryttarcentrum i täkt-informationen.)
Övriga 6 täkter med kolonier har rapporterats till Artportalen åtminstone sedan 2000-2003. (Eke Grus rapporterades först 2014, men nuvarande ägaren bekräftar att svalorna funnits i täkten även på hans fars tid i slutat av 1990-talet utan att noteras av fågelskådare.)
Ytterligare en täkt med svalor, Toresta vid Bålsta, ligger delvis innom Stockholms Läns gränser. Kolonin är i år belägen precis på gräns-linjen till Uppsala Län
Täkten opereras av NCC och ingår i deras Draget täkt i Bålsta 3-4 km därifrån i Uppsala län. Jag har räknat att denna täkt tillhör Uppsala län.

Gällande antal bohål/häckningar i kolonierna kan dessa variera en hel del under sommaren – ras, förflyttningar och ny-etableringar inträffar regelbundet. Således bör uppgifterna om koloni-storlek endast ses som en fingervisning av storlekarna på kolonierna.

Nya kolonier 2018. I år rapporterades 3 nya kolonier i Stockholms län.
2 kolonier återfanns i närheten av Arlanda flygfält, där det tidigare rapporterats kolonier till Artportalen fram till 2010. Möjligen har dessa kolonier fortlevt obemärkt sedan dess.
En ny koloni rapporterades från Hanvedsmossen på gränsen mellan Huddinge, Botkyrka & Nynäshamns kommun. Även i detta område har det rapporterats kolonier fram till 2014.

Kolonier som ”dött ut” 2018. 2 täkter har förlorat sina kolonier sedan kartläggningen 2017. Nydals Sand & Grus nord-väst om Rimbo hade fram till 2017 en tynande koloni som förmodligen hade svårt att klara pressen av ett nomad-liv i stenmjöls-högarna som ständigt grävdes bort.
NCC´s Hamra-täkt mellan Tumba och Tullinge lade ner verksamheten för några år sedan och återställnings-arbetet fortgår 2018. En mindre brant sparades åt täktens Backsvale-koloni. Ca. 15-20 par häckade här fram tom 2017. Tyvärr sparades en alltför kort sträcka av branten och Backsvalorna återvände inte för att häcka 2018.

Backsvalan har koloniserat Hamra-täkten sedan 2003. När täkten lades ner och återställnings-arbetet startade, sparade man tyvärr inte en tillräckligt lång häckbrant åt svalorna. Trots hårt arbete med spade för att förbättra branten våren 2018 valde svalorna att inte längre häcka här. Förhoppningsfullt kommer DeLaval som äger marken att med hjälp av grävmaskin/hjullastare gräva till ett par lämpliga branter inför häcknings-säsongen 2019.

Projekt i täkterna. Mälaröarnas Ornitologiska Förening – MOF – har tillsammans med Jehander´s och Birdlife-Sweden under 2017-18 arbetat med ett projekt i 5 av Jehanders Stockholmsnära täkter. Projektet går bl.a. ut på att säkerställa att lämpliga häckbranter årligen iordningsställs. Projektet avslutas hösten 2018. En broshyr med råd om skötsel av Backsvale-kolonierna i täkterna ska då sammanställas och distribueras till täkt-ansvariga.

Naturskyddsförening i Botkyrka-Salem har ”adopterat” Hamra-täkten utanför Tumba. Åtgärder kommer förhoppningsfullt att få Backsvalorna att återvända till täkten efter att ha funnits där åtminstone sedan 2003. Backsvalorna häckade här fram tom. 2017.
StOF sonderar möjligheten av att arrangera ett seminarium fokuserat på Backsvalorna i regionen.

Intresse har väkts av Fysinge-gruppen för möjligheten av att lägga upp en sandhög vid Fysingen i hopp att Backsvalorna kan kolonisera denna.

Andra fågelarter i täkterna. Under kartläggningen av Backsvalorna i Stockholms Län registrerades även andra röd-listade fågelarter. Göktyta och Mindre Hackspett sågs ett flertal gånger vid Löten. Mindre Strandpipare sågs vid Löten, Ledinge, Södertörns Ryttarcenter (denna art finns normalt i alla sandtag där grundvatten går i dagen) Trädlärka sågs vid Ledinge, Löten, Hamra, Underås samt Järna Grus. Även Berguven dyker ibland upp.

En majestätisk Berguv på besök i ett av länets sandtäkter. När denne flög förbi mig där jag stod och räknade Backsvalans bo-hål slog mig en tanke – Vad är vanligast i länet; Ståtliga Berguvar eller täkter med Backsvale-kolonier? – Förhoppningsfullt finns det plats för båda i framtiden!

	2016	2017	2018
Upp till 20 par	3	2	2
20 – 50 par	3	4	4
Över 50 par	4	3	4
Totalt	10	9	10 täkter

Det är förmodligen viktigare att vara medveten om hur många täkter med backsvale-kolonier det finns i länet och inte fästa lika stor vikt på antal häckande par – som dessutom är svår att bedöma – Ovan är dock en uppskattning av storleken på kolonierna i täktera. -

Om man räknar det totala antal bohål som skulle kunna innehålla bon i samtliga av länets kolonier – 1422 hål - och förmodar att i genomsnitt 50% av dessa är bebodda skulle det innebära att Stockholms Län har ca. 700 par Backsvalor. (fig.1)

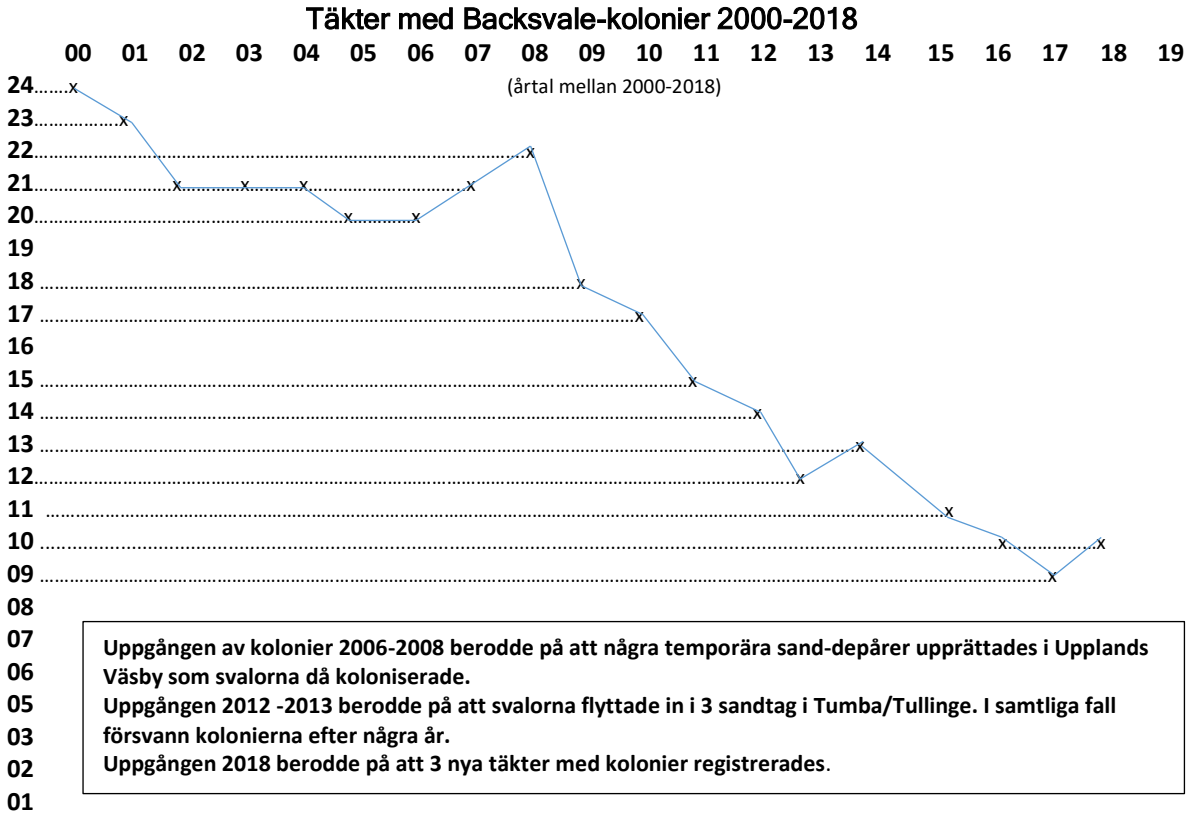

Uppgången av kolonier 2006-2008 berodde på att några temporära sand-depårer upprättades i Upplands Väsby som svalorna då koloniserade.
Uppgången 2012 -2013 berodde på att svalorna flyttade in i 3 sandtag i Tumba/Tullinge. I samtliga fall försvann kolonierna efter några år.
Uppgången 2018 berodde på att 3 nya täkter med kolonier registrerades.

(Täkter med Backsvale-kolonier.) **(Fig 2)**

Uppgifterna 2000-2015 är tagna från Artportalen. 2016 -18 kommer från egen kartläggning av samtliga kända häck-platser i länet.
Tyvärr finns ingen årlig inventering av täkterna fram till omkring 2015. I vissa fall kan det ta upp till 5-7 år mellan rapporter till Artportalen från täkterna.
En sammanräkning av rapporter till Artportalen indikerar att det totalt funnits ca. 48 lokaler med häckande Backsvalor i Stockholms Län under perioden 2000-2018.
Förmodligen fanns det ca. 35 täkter med Backsvale-kolonier i Stockholms Län i början av 2000-talet, betydligt fler än dem som redovisas i tabellen ovan, som baserar siffrorna på års-mässig sökning på Artportalen. .

Backsvalan är störningstålig och verkar inte bry sig om täktverksamheten, så länge en bra häckvägg står till buds!

Totalt antal täkter med kolonier 2000-2017

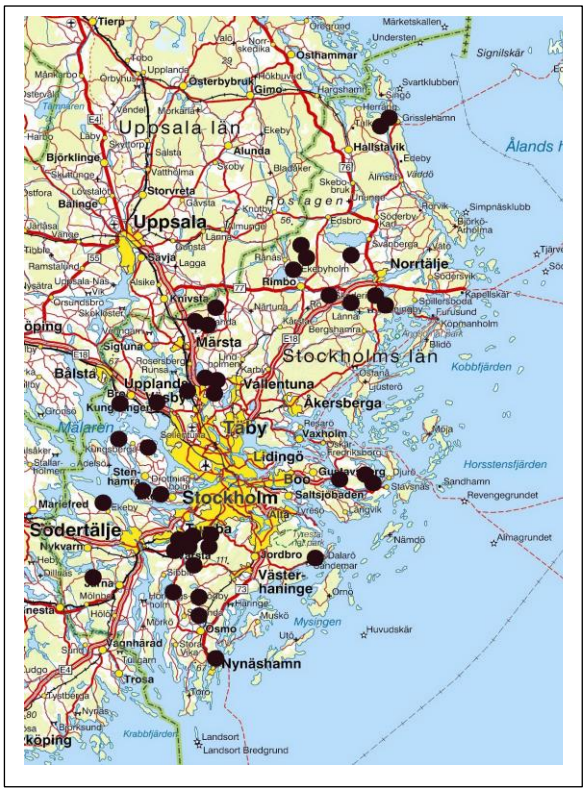

Antal täkter med Backsvale-kolonier 2018

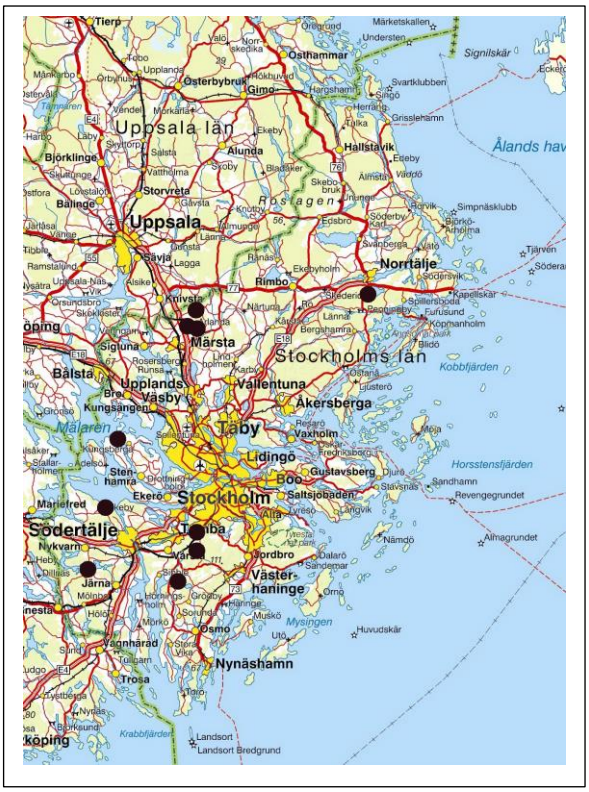

Sammanfattning av kartläggningen i Stockholms Län 2016-18.

Antalet täkter med Backsvale-kolonier verkar att ha stabiliserats något de senaste tre åren efter den drastiska nedläggningen/återställningen av täkter mellan 2008-2016. Åren runt 2008-2010 fanns det förmodligen ca 30 täkter med backsvale-kolonier i Stockholms Län. 2016, när denna kartläggning startade, registrerades tio täkter med kolonier – en minskning med 2/3 på sju år.

I nio av länets tio täkter verkar det inte finnas någon akut fara att kolonierna ska försvinna. Här finns inga planer att i närtid lägga ner verksamheten. Kontakt har tagits med ägare/platschefer till dessa täkter, som alla verkar possitiva till projektet och vill arbeta för att behålla svalorna i sina täkter.
Ett sådant samarbete är viktigt och bör fortgå på en årlig basis. Man bör fortsätta att besöka eller kontakta täktansvariga för att säkerställa att lämpliga häckbranter för svalorna finns tillgängliga före svalornas ankomst på våren och göra ytterligare ett besök för att fastställa hur häckningen fortskrider t.ex i mitten av juli.

Endast Södertörns Ryttarcenter verkar planera att avsluta verksamheten inom några år. Här finns en stor koloni med ca. 50-70 par, som då kommer att bli bostadslösa. Tyvärr finns inga andra lämpliga alternativa häckbranter kvar i denna del av Stockholm.

Långsiktigt bör man se över hur framtidsutsikterna ser ut för de 10 populationerna av Backsvalor som i dagsläget existerar i Stockholms Län.
Kanske borde man börja fundera på möjligheterna av att flytta några av kolonierna genom att erbjuda alternativa, upplagda sandhögar eller artificiella ”svalhotell” i områden där man långsiktigt har bättre möjlighet att bevara kolonier vars existens hotas av framtida förändringar av verksamheten i sandtag och bergtäkter – jag tänker bl.a på kolonierna i

täkterna runt Arlanda och Södertörn – Kanske finns det möjligheter att anlägga liknande häck-möjligheter vid våtmarker, fågelsjöar eller natur-reservat såsom Fysingen, Angarn, Ågesta eller Sandemar – för att nämna några –
Sådana projekt har med framgång genomförts bl.a i Skåne, Blekinge, Halland och Göteborg.
- se bilagan ”information om upplagda högar som Backsvalan kan kolonisera”.

”Kartläggningen av täkter med Backsvalor i Stockholms Län” ingår i ett projekt som även omfattar Södermanlands och Uppsala Län.
Om någon är intresserad även av dessa rapporter, eller har synpunkter på denna rapport – eller Backsvalor generellt- är ni välkomna att kontakta mig:
legnell@hotmail.com eller tel:070-7741777

Avslutningsvis vill jag rikta ett varmt tack till de platschefer och arbetsledare för täkterna som omfattades av detta projekt. Nästan samtliga har varit mycket tillmötesgående och hjälpsamma. Jag har lärt mig mycket om täkter, sand och svalor av er.

Stenhamra, juli 26, 2018.

Den biologiska mångfalden i en sandtäkt är ofta dramatisk och säregen – och sällsynt. Det finns inte bara rara fåglar i denna biotop. Man finner även växter och insekter som specialiserat sig på att bosätta sig i denna miljö. Här en ovanlig Sälgskimmer-fjäril, en besökare från öster, som plötsligt satte sig på min fot för att suga i sig mineraler och vätska med sin gul-oranga snabel under ett studie-besök till Löten, Munsö.

Referenser

Aarvak T, Sjolte P, Jostein I. (2012). Sandsvalebestandet er i fritt fall. Vår Fuglefauna 2012 nr. 4.
Askvärn E. (2010) Pressmeddelande: Backsvalan har kommit till Hökälla. https://hokallarehab.se/backsval2/
Bengtsson K.(2017) Backsvalan i Skåne. Anser nr. 4, 2017
Bengtsson K.(2004) Backsvalan - en trängd fågel. Resultat av riksinventeringen 2003. Vår Får Fågelvärld 6/2004
Jacobsson H (2016) Prisad för att han hjälper svalorna. Skånska Dagbladet 27/5 2016
Legnell B. (2017) Backsvalor på fallrepet. fauna & flora Årg. 112:4, 2017.
Legnell B. (2016) Södermanlands Län 2000-2016
Legnell B. (2016) Stockholms Län 2000-2016
Legnell B. (2016) Uppsala Län 2000-2016
Legnell B. (2017) Kartläggning av Backsvale-kolonier i Stockholms Län 2017
Legnell B. (2017) Kartläggning av Backsvale-kolonier i Uppsala Län 2017.
Legnell B. (2017) Kartläggning av Backsvale-kolonier i Södermanlands Län.
Moshøj, C.M., D.P. Eskildsen, T. Nyegaard, M.F. Jørgensen, T. Vikstrøm (2017): Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2016. Årsrapport for Punkttællingsprogrammet. Dansk Ornitologisk Forening
Nordh J. (2015) Bland pungmesar och backsvalor. Lokaltidningen Malmö Limhamn 24/6, 2015
https://www.rspb.org.uk/our-work/conservation/conservation-and-sustainability/advice/conservation-land-management-advice/sand-martin-nest-sites/
https://www.rutlandwater.org.uk/sand-martin-nest-cam/

Bilaga 1.

Information om upplagda högar som Backsvalor kan kolonisera.

Bengt Legnell

1. Spillepengen, Malmö.

Högen är belägen på SYSAV`s återvinnings-anläggning precis invid ett stort grönområde (vid Malmö hamn) som heter Spillepengen. Den administreras gemensamt med SkOF – Skånes Ornitologiska Förening.

Detta projekt har pågått sedan 1999 då SYSAV lade upp en hög bestående av restprodukter (sand och jord) från Sockerbetsodling. Högen blev liggande och en mindre grupp Backsvalor – ca. 10 par - började häcka i högen. Kenneth Bengtsson från SkOF kontaktade SYSAV och man kom överens om att starta en försöksverksamhet åt Backsvalorna i denna hög.
Efter några år kunde Kenneth räkna över 900 bohål – han uppskattade 2014 antalet häckande par till 6-700 par – en av Sveriges största kolonier.
Under de senaste åren verkar denna koloni även ”knoppat av sig” och flera mindre kolonier har rapporterats inom en radie av ca. 5 kilometer, bl.a. i ett natur-reservat där man grävt till en brant för att få Backsvalorna att häcka.
Projektet har gett SYSAV en hel del possitiv PR. Numera arrangerar företaget regelbundet sight-seeing i sin anläggning, bl.a. för Malmö´s pensionärer och skol-klasser. En av huvud-attraktionerna är då förstås kolonin med Backsvalor.
Högen är drygt 60 meter lång, 10 meter bred och 4½ meter hög. Varje år skrapar företaget till en ny brant. Man skrapar bort föregående års häckbrant så svalorna har en ny, frisk, brant-kant att gräva i. Detta görs med grävmaskin. Man försöker hålla en ca. 80 graders vinkel i brantens överkant, där svalorna gräver. Detta för att minimera ras-risken.
Efter ca. 5 år har man grävt igenom högen. Då vänder man på högen och startar på ny kula. En ”evighets-hög” så länge man underhåller den.

Den anlagda högen vid Spillepengen. Vid besök maj 20, 2018, räknade vi 450 bohål – fler var på gång –

2. Ronneby, Blekinge.

Detta projekt startades av en lokal eldsjäl, Sven Svensson, som på eget initiativ för 7 år sedan började försök att få Backsvalor att häcka i upplagda högar.
En hög med sand inköptes som han fått tillstånd att lägga upp på flygflotiljen F-17`s mark 8km norr om Ronneby.
Sedan projektet startade har han flera gånger köpt in sand – 0.1 ”putssand” - för att bygga ut högen. Planer finns att utvidga storleken på högen ytterligare 2019.

Vid mitt besök maj 21, 2018 mätte högen drygt 20 meter i nederkant och knappt 12 meter på toppen. Den var ca. 20 meter bred och 4½ meter hög.
Jag räknade drygt 90 bohål – fler på gång – i en mycket aktiv koloni.
Varje år brantar en hjul-lastare till högen genom att gräva i nederkanten. Sedan gräver Sven med spade utmed överkanten där svalorna häckar för att få en optimal häck-kant.

Högen i Ronneby.

3. Getterön, Halland.

Detta projekt startades hösten 2017 av Mikael Nord. Länsstyrelsen finansierade inköp av en hög – 120 ton – med 0-1mm stenmjöl och placerade denna ovanpå en före detta soptipp vid Natur-rum på Getterön. Högen är 15 meter lång och 2-3 meter hög.
När högen skrapades till i våras koloniserades den omgående av 10-15 par. Mikael planerar att utvidga högen, som ligger mycket besöksvänligt vid sidan av gång/cykelvägen.
Målet är att få åtminstone 100 par att häcka vid Naturrum, Getterön.

En 120 tons hög placerades vid Natutum på Getterön. Det tog inte länge innan Backsvalorna hittade dit.

4. Hökälla, Hissingen

Detta projekt startades för 8 år sedan av John Thulin, som leder Svenska Kyrkans projekt med att hjälpa långtidsarbetslösa närmare arbetsmarknaden genom praktiskt arbete inom naturvård och trädgård. Projektet har säte i Hökällans Naturreservat på Hissingen utanför Göteborg.

Det framgångsrika Kvillebäcksprojektet lyckades att mellan 1998-2002 förvandla ett tämligen anonymt område till en fantastisk ”grön lunga” mitt på Hisingen. Projektet skedde inom ramen för DELTA-samverkan som bl.a. engagerade Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Länsarbetsnämnden, Fastighetskontoret, Stadsbyggnadskontoret, Stadsdelsförvaltningarna Tuve-Säve, Backa och Lundby, Stadsmuseét och Miljöförvaltningen.

Med hjälp från bl.a. Rangsell´s etablerade man här en 40 meter lång häckvägg åt Backsvalorna. Högen består av sandaska och finkornig stenmjöl och grävs årligen till för hand med spade.

Sedan starten för 8 år sedan har 20 – 60 par årligen häckat i högen.

Ungarna ringmärks årligen och flera intressanta återfynd har gjorts under åren, bl.a. från fåglar ringmärkta i Ungern och Tjeckien och flera fynd från den stora Torslanda-kolonin. De flesta återfynden kommer dock från den egna kolonin.

Den upplagda sandhögen i Hökällan på Hissingen. Ursprungligen var högen 5 meter hög, men tyngden på högen gjorde att toppen rasade in och högen tog en hästsko-form. Troligen skulle högen behövas läggas om med en hjul-lastare el.dyl. efter att ha varit i bruk under 8 år.

Den som vill kan läsa mer om projektet på länken nedan.

https://hokallarehab.se/

Ja, Dom kan därnere i Skåne, Blekinge, Halland och Göteborg.

Undrar om det inte snart är dags för oss här i den kungliga huvudstaden (ja, hela mellersta Sverige) att slå ihop våra kloka skallar och fundera på om vi kan göra något även här för att långsiktigt behålla Backsvalan som häckfågel på våra breddgrader.

Kanske skulle ett möte för att bolla ideér vara på plats?

Hör av er till; Bengt Legnell, email: legnell@hotmail Tel: 070-7741777